

רוסיה-אוקראינה: 4 שנים למלחמה שמשנה את העולם – ולקחים לישראל

מהחזית בדונבאס לציר טהרן-דמשק: עימות אירופי שמגדיר מחדש
את כללי המשחק האזוריים והעולמיים

מאת סופי קובזנצב | פברואר 2026

מבנה הרוס במחוז קייב, לאחר מתקפה של הצבא הרוסי (תצלום: Yurii Andreichyn, Shutterstock)

עיקרי הדברים

- המלחמה באוקראינה האיצה את שינוי הסדר העולמי – וישראל פועלת כיום בזירה בינלאומית פחות יציבה ופחות צפויה.
- היחלשות ההשפעה האמריקאית באירופה וחיידוש הדיאלוג בין וושינגטון למוסקבה מחייבים את ישראל לנהל מדיניות זהירה בין המעצמות.
- הברית המתחזקת בין רוסיה לאיראן, כולל שיתוף פעולה צבאי וטכנולוגי, משליכה ישירות על האיום האיראני ועל זירת הצפון.
- שדה הקרב באוקראינה – ובעיקר מהפכת הכטב"מים – הפך למעבדה שממנה לומדים גם חיזבאללה ואיראן, ומחייב את ישראל להיערכות טכנולוגית מתקדמת.

- המעורבות הרוסית בסוריה ובתינוך בין ישראל לאיראן ממקמת את מוסקבה כשחקן אזורי שיש לנהל מולו דיאלוג מתמשך אך מפוכח.
- היחלשות רוסיה בזירות מסוימות במזרח התיכון יצרה חלון הזדמנויות לישראל – אך גם הגבירה את התחרות מול תורכיה ושחקנים אזוריים נוספים.

מבוא

השבוע צוינו ארבע שנים למלחמת רוסיה-אוקראינה ובמסגרתה רוסיה מסמנת שיא היסטורי חדש עבורה: מלחמה זו נמשכת זמן רב יותר מן ה"מלחמה הפטריוטית הגדולה" – המלחמה בין ברית המועצות לבין גרמניה במלחמת העולם השנייה. מה שהחל בפברואר 2022, ומוסגר על ידי רוסיה כ"מבצע צבאי מיוחד", נדמה היה כי נתפס כאירוע אזורי ונקודתי בין רוסיה לאוקראינה, אך הוא יצר אפקט דומינו עולמי והביא לשינוי הסדר העולמי, תהליך שעדיין בעיצומו.

המלחמה של רוסיה נגד אוקראינה לא החלה מולה בלבד כי אם, כפי שחזר והצהיר המשטר הרוסי, מול נאט"ו והמערב בכללותו. השתלשלות האירועים שינתה את כוונתה הראשונית של רוסיה לא להסתבך במערכה צבאית ארוכה, אלא להביא להחלפת ממשלת אוקראינה או לפחות להרחיק את אוקראינה מהמערב, באמצעות מבצע קצר, ובמקום זאת נקלעה רוסיה למלחמת התשה ארוכה.

מעבר לתפיסתה של רוסיה את אוקראינה – המדינה השנייה בגודלה באירופה אחרי רוסיה – כמרחב השפעה אסטרטגי החיוני לשמירה על ביטחונה וקיומה של רוסיה, הפכה המלחמה לעימות רוס-מערבי על אדמת אוקראינה. כמי שחתרה למערכת עולמית רב-קוטבית, מטרתה של רוסיה הייתה שינוי הסדר העולמי ומיצובה של רוסיה כמעצמה בעלת השפעה רב-מערכתית. לטענת מוסקבה, היא יצאה למאבק בשל איום על ביטחונה ומעמדה המעצמתי בעקבות התפשטות נאט"ו מזרחה, לרבות הניסיון לכלול את אוקראינה במגמה זו.

על אף שאיפתה של רוסיה לסיים מערכה זו במהירות וביעילות, היא נגררה למלחמת התשה שגזלה ממנה משאבים רבים וגרמה להיחלשות מעמדה בזירות אחרות. אוקראינה החזיקה מעמד, בין היתר, בזכות סיוע כספי מסיבי ממדינות המערב, וכן תמיכה באמל"ח מתקדם, שיתוף מודיעיני ולוחמה טכנולוגית שכללה שימוש במערכות חדישות. מנגד, רוסיה נתקלה בבעיות לוגיסטיות קשות, בהכשרות לא מספקות ובקשיים בגיוס ובמוטיבציה של החיילים. במקביל, הוטלו על רוסיה סנקציות כבדות שחייבו אותה לבצע שינויים פנימיים משמעותיים, לרבות הסבת הכלכלה לכזו המבוססת על ייצור ביטחוני וצבאי והעמקת שיתופי הפעולה עם מדינות כמו סין, הודו, איראן, צפון קוריאה ועוד.

עם זאת, נכון לעת כתיבת שורות אלה, הצליחה רוסיה להרחיק את אוקראינה מהצטרפותה לנאט"ו וזכתה לדיון ומעמד מחודשים מול ארה"ב בתקופת ממשלת טראמפ. במקביל, וביתר שאת מאז חזרתו של טראמפ לוושינגטון, עוררה המלחמה דיון בקרב הקהילה הבינלאומית על מלחמת העתיד, הסדר העולמי וכללי המשחק החדשים.

פלישתה של רוסיה לאוקראינה התקבלה בהפתעה במידת מה על ידי אוקראינה ואירופה, זאת על אף מודיעין אמריקאי ובריטי מדויק למדי אשר גובש חודשים מספר טרם החלה המלחמה. כזכור, בחודשים שקדמו ל-24 בפברואר 2022 הצטברו ראיות ועדויות לכוחות רוסיים מסיביים לאורך

הגבול האוקראיני מצד רוסיה ובלארוס. מדינות האיחוד ואוקראינה לא קיבלו הערכות אלה ברצינות מלאה, משלל סיבות וביניהן בשל החשש כי מדובר בהערכות מודיעיניות מוטעות כפי שהיה טרם פלישתה של ארה"ב לעיראק, וכן בשל הסברה כי הרוסים מבצעים "תרגיל" שמטרתו להביא להישגים מדיניים בלבד. באוקראינה למשל, מצד אחד, שירותי המודיעין זיהו סימנים מדאיגים ונקטו הכנות חשאיות; מצד שני, ההנהגה הפוליטית בראשות הנשיא זלנסקי השתתה ציבורית ונטתה להמעיט באזהרות מחשש ליצירת בהלה כלכלית וחברתית.

הקרמלין, מצידו, גיבש החלטה זו בשנים שקדמו לפלישה, בין 2020 ל-2021, וזאת בשל כמה אירועים, לרבות שאיפתה המוצהרת של אוקראינה להצטרף לנאט"ו וריבוי התרגילים המשותפים בין אוקראינה לנאט"ו, ובפרט נוכחות הצי האמריקאי בים השחור, אשר נתפסו כמהלכים המהווים איום ישיר על ביטחונה של רוסיה. במקביל, אירועים שונים טרם הפלישה הצביעו על תזמון מתאים עבור רוסיה, בכלל זה נמנים חילופי השלטון בגרמניה ופרישתה של אנגלה מרקל, שנתפסה כמנהיגה חזקה ובעלת השפעה ניכרת באיחוד האירופי, כניסתו של בידן לבית הלבן והוצאת הכוחות האמריקאים מאפגניסטן – מהלך שהצטייר כחולשה של ממשל בידן, ההישענות הגוברת של אירופה על הגז הרוסי וכן תהליכים פנימיים שדרשו את חיזוק מעמדו של הנשיא פוטין, כמו השפעת הקורונה והתמותה הגבוהה בקרב האוכלוסייה הרוסית.

במקביל, מאז 2020 נתפסו מהלכים פנימיים שונים כלפי חוץ כהכנה לפעולה עתידית, ובכלל זה ניתן למנות תיקוני חוקה משמעותיים שהבטיחו את המשך שלטונו של הנשיא פוטין, דיכוי האופוזיציה ברוסיה, וניצול המשבר בבלארוס.

הכרזת פוטין על "מבצע צבאי מיוחד" ב-24 בפברואר סימנה את תחילתה של מתקפה רחבת היקף שנועדה לייצר סדר פוליטי חדש באוקראינה, החלפת ההנהגה בה, הרחקתה מנאט"ו וכינון משטר הנתמך על ידי רוסיה.

לאחר הפלישה התבררה הפתעה מוחלטת – המודיעין המערבי העריך כי אוקראינה תיפול תוך שבועות ספורים, וכך גם העריך המודיעין הרוסי. אך ההפך קרה: התגובה האוקראינית, לצד היענות הציבור האוקראיני למנהיגותו של זלנסקי בשבועות הראשונים, היוו גורמים לא צפויים שבלמו את מהירות ההשתלטות הרוסית. הישארותו של הנשיא בבירה והיכולת לגייס התנגדות אזרחית וצבאית מילאו תפקיד מכריע בעיכוב ובבלימת המתקפה.

עמידתו האיתנה של נשיא אוקראינה אל מול רוסיה, לצד פעילות דיפלומטית אינטנסיבית שכללה מיצוב המלחמה באוקראינה כ"חזית האירופאית לבלימת התפשטותה של רוסיה", הביאו את המערב למתן סיוע מסיבי – פיננסי וצבאי – עבור אוקראינה. במהלך ארבע השנים של המלחמה זכתה אוקראינה לסיוע מערבי שהסתכם בלמעלה מ-380 מיליארד דולר, כאשר את רוב הסיוע העבירה ארה"ב, והוא נע בין 114 ל-128 מיליארד דולר. בשנת 2025 עלה הסיוע הצבאי מצד מדינות אירופה ב-67% מעל לממוצע בשנים 2022-2024, וזאת בשל הירידה הניכרת בסיוע האמריקאי.

עם זאת, נציין כבר בשלב זה כי הסיוע (בעיקר זה הצבאי) שניתן לאוקראינה מעולם לא התאפיין ביכולת להכריע את המלחמה, אלא רק לשמר את עמידותה של אוקראינה. זאת, בין השאר, לנוכח איומים גוברים מצד רוסיה לפגוע במדינות נאט"ו. אלו יצרו הלכה למעשה מלחמת התשה הנמשכת עד כה, אשר מאפשרת לרוסיה, אם כי בקצב איטי עד מאוד, לנגוס בשטחים נוספים במזרח אוקראינה. עד היום אוקראינה ממשיכה להחזיק מעמד למרות היותה נחותה משמעותית במספרים

ובמשאבים מול רוסיה. מנגד, רוסיה כבשה כ-20% משטחה של אוקראינה ועדיין שואפת להשלים את כיבוש מחוז דונצק ולהקים "אזורי חיץ" משמעותיים בצפון, בעיקר באזורים סביב סומי וחרקיב.

סדר עולמי חדש ושינויים גלובליים משמעותיים

מלחמת רוסיה-אוקראינה החלה את אפקט הדומינו של שינוי הסדר העולמי, ועם תחילתה ניתן היה לראות את השינויים המתחוללים בכללי המשחק המקובלים.

ראשית, על אף התקדמותה האיטית מדרום וממזרח אוקראינה, פעלה ועודנה פועלת רוסיה על ידי פגיעה בערים מרכזיות בעומק השטח, וזאת למטרת הרס תשתיות אזרחיות ושטחים בנויים, גרימת אבדות רבות באוכלוסייה האזרחית, פגיעה פסיכולוגית בעורף האוקראיני ועידוד בריחת האוכלוסייה המקומית. בשנת 2025 בלבד הייתה עלייה חדה בפגיעה באזרחים, ומספר ההרוגים עלה ב-31% לעומת 2024 וב-70% לעומת 2023. עלייה זו ניתן להסביר בשל הסבת תשומת הלב העולמית למה שהתרחש אז במזרח התיכון, לאחר ה-7 באוקטובר, וניצול ההזדמנות על ידי רוסיה לטובת התקדמות מהירה יותר ושבירת רוחה של אוקראינה.

על אף האמנות שנקבעו לאחר מלחמת העולם השנייה ואשר במסגרתן הייתה רוסיה שחקנית פעילה ומובילה, ניכר כי כעת בחרה לשבור את כללי המשחק, לייצר איום ולחץ על אוקראינה דרך פגיעה בתשתיות אזרחיות ולאזנות למדינות נוספות במרחב הפוסט-סובייטי בדבר היקף הנזק שרוסיה יכולה לחולל גם בשטחן, במידה שתשקולנה לחבור למערב או לנאט"ו.

שנית, מלחמת רוסיה-אוקראינה העצימה את חשיבותה של מלחמת התודעה וההשפעה. בזמן המלחמה השקיעה רוסיה משאבים ומאמצים רבים בקמפינים של דיס-אינפורמציה והשפעה. ניצנים למגמה זו כבר נראו ב-2014 לאחר סיפוח חצי האי קרים, כחלק מאסטרטגיית הלוחמה ההיברידית, אך התגברו ביתר שאת מאז החלה המלחמה בפברואר 2022. מטרתם נעה בין המוטיבציה לייצר דעת קהל חזקה בעד המלחמה והשלטון בקרמלין בקרב האוכלוסייה הפנימית, מוטיבציה להתגייס למלחמה ולתמוך בה, אך במקביל גם לזרוע בלבול ופילוג בדעת הקהל המערבית. התעמולה הרוסית מופנית גם כלפי מדינות מערביות שונות במטרה להעמיק את השסעים והפערים בחברה, להשפיע על הבחירות ולייצר חוסר יציבות. כמו כן, קמפינים שונים ניטרו אוכלוסייה דוברת רוסית ברחבי אירופה ואסיה, ובפרט במדינות הבלטיות, במטרה לייצר חיכוך אל מול אוקראינה (למשל בין פולין לאוקראינה). במהלך המלחמה התגבר השימוש ברשתות החברתיות, לרבות הטלגרם ורשת ה-X, לטובת הפצת מסרים שונים.

עם פרוץ המלחמה, אחד המסרים הבולטים שהשמיע המשטר הרוסי היה כי מטרתו הינה "דה-נאציפיקציה", כלומר "ניקוי" אוקראינה מנאצים ומשלטון הנתפס כ"נאצי", זאת בעוד שבאוקראינה מכהן נשיא יהודי. תעמולה זו מטרתה שימוש בסטראוטיפים, בעיוות המציאות ובטראומה המתמשכת ממלחמת העולם השנייה של ארצו ושל מדינות נוספות במרחב הפוסט-סובייטי כדי להצדיק את הפלישה לאוקראינה. הקרמלין הציג את המלחמה כהמשך מאבקה של רוסיה ברוע – נאצים – והתבסס רבות על הגאווה הרוסית שנותרה מהניצחון על גרמניה הנאצית כדי לתרגמה לתמיכה במשטר בקרמלין.

בהיבט זה ראוי לציין כי לאורך המלחמה התגברו גם התבטאויות ומסרים אנטישמיים מצד השלטון הרוסי. לאורך המלחמה נשמעו ביטויים ואף התפרסמו מאמרים פומביים ובתוכם אמירות על ידי שרים ובכירים אחרים בקרמלין המסלפים את ההיסטוריה ואת זיכרון השואה ומגבירים את השנאה כלפי היהודים. מעבר לכך, עם פרוץ המלחמה באוקראינה דרש משרד המשפטים הרוסי להפסיק את פעילותה של הסוכנות בשטח המדינה.

בתקופה שעד ה-7 באוקטובר שימשו ביטויים אלה את המשטר הרוסי לאחד קבוצות פנימיות וקבוצות אתניות שונות בעד השלטון הרוסי וכנגד היהודים, ובמקביל ביטויים אנטישמיים אלו גם אותנו לישראל את חוסר שביעות רצונה של רוסיה מעמדותיה המדיניות של ישראל, לרבות גינוי הפלישה על ידי שר החוץ דאז, יאיר לפיד בפברואר 2022. זאת אף על פי שישראל מעולם לא נקטה מדיניות מוחלטת בעד אוקראינה ולא תמכה בה צבאית, וזאת למרות בקשותיה החוזרות של אוקראינה לסיוע צבאי.

מלחמת תודעה ושחיקת הנורמות הבינלאומיות

לאחר ה-7 באוקטובר התגברו הקריאות האנטישמיות ושימשו את רוסיה בצורה אסטרטגית אף יותר. ככל שהמלחמה במזרח התיכון הסלימה והתפשטה לזירות נוספות, הקשב של הקהילייה הבינלאומית הוסב כולו למתרחש בעזה, בלבנון ולאחר מכן גם באיראן. התעמולה האנטישמית אפשרה לייצר שיח ומחלוקות בקרב הקהילייה הבינלאומית ביחס לפעולותיה של ישראל בעזה ולהסב את הדיון לשם. במקביל, הדבר אותה לבעלות בריתה של רוסיה במזרח התיכון, כמו איראן, כי היא נמצאת במידת מה לצידן ומגבה אותן (זאת אף על פי שדאגה לשמר את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל ואף שאפה לתווך בין ישראל לחמאס לטובת החזרת החטופים).

שלישית, המלחמה ברוסיה הובילה להתעוררות מחודשת של השיח בדבר חשיבותה של הברית הצבאית נאט"ו, וכן בדבר עצמאותה הביטחונית של אירופה. תחילה, אף על פי שרוסיה שאפה להרחיק מדינות החולקות את גבולן עימה מנאט"ו, כשנה לאחר הפלישה קרה האפקט ההפוך ושתי מדינות, פינלנד ושוודיה, השלימו את הצטרפותן לנאט"ו, ועוררו מחדש את חשיבותה של הברית הצבאית. במקביל, חלחלה ההבנה בקרב מדינות באירופה כי עליהן לפעול למען עצמאותן הביטחונית והגנתן.

את המגמה הברורה ניתן היה לראות בין ועידת מינכן אחת לשנייה, משנה לשנה. בוועידת מינכן בשנת 2023 – כשנה לאחר הפלישה – הצהירו מדינות אירופה והמערב כי יש להגביר את הסנקציות על רוסיה, להגביר את הסיוע הצבאי והפיננסי לאוקראינה ולפעול ככל הניתן להתנתקות מהתלות האנרגטית של אירופה בגז ובנפט הרוסי. עם זאת, משנה לשנה, וביתר שאת לאחר עלייתו של טראמפ לשלטון (ופרסום האסטרטגיה הביטחונית הלאומית של ארה"ב), החלו להישמע קולות בקרב מדינות מובילות כמו גרמניה וצרפת כי עליהן לפעול לעצמאותן הביטחונית, לצמצם ככל הניתן את הישענותן על ארה"ב ולהסב תקציבים ומשאבים לפעילותן של התעשיות הביטחוניות, דבר אשר הביא גם לצמצום הסיוע הצבאי והפיננסי שהופנה כלפי אוקראינה.

פרסום האסטרטגיה הביטחונית של ארה"ב בשלהי שנת 2025 הייתה הסימן הברור ביותר לכך שאירופה עלולה להיות לבדה אל מול רוסיה, במידה שהמלחמה תתרחב אל מעבר לגבולות אוקראינה. [בוועידת מינכן האחרונה](#) הועלו אף תהיות באשר להרחבת ההתרעה הגרעינית בקרב

מדינות אירופה נוספות, שהרי כיום המדינות היחידות שמחזיקות בגרעין ביבשת הן צרפת ובריטניה. דיונים אלה מבשרים כי העידן הנוכחי מבטא סדר עולמי חדש ואחר, והסדרים שונים בדבר ההרתעה הגרעינית בעולם אף הם נדונים מחדש.

חזרתו של טראמפ והמעבר לסדר נאו-ריאליסטי

רביעית, ובהמשך לנקודה האחרונה, תחילת שלטונו של טראמפ הייתה החותמת המשמעותית ביותר לכך שהסדר העולמי השתנה. העדפותיו לשיקולים נאו-ריאליסטיים בנוגע לתפיסת הביטחון האמריקאי, וכן העדפת שיקולים כלכליים על פני קידום ערכים דמוקרטיים ובריתות, נראו ברחבי כל הזירות הבוערות בעולם. ביחס למלחמת רוסיה-אוקראינה, לאחר שהמסטר הרוסי סבל מהדרה גורפת על ידי השלטון האמריקאי בתקופת כהונתו של ביידן, עם כניסת טראמפ לשלטון והמוטיבציה שלו לסיים את המלחמה במהירות – הדברים השתנו.

טראמפ לא רק חידש את השיח הביטורלי אל מול רוסיה, אלא קיים אף פסגה מדינית באלסקה, מקום בעל ערך ומשמעות עבור שתי המדינות, ובו דנו בין היתר במו"מ המתקיים אל מול אוקראינה, אך גם בנוגע לחידוש של פרויקטים ושיתופי פעולה כלכליים בתחום האנרגיה ובאזור הארקטי. מעבר לכך, מאז התחדש הקשר, אף שנכון לכתובת נייר זה עדיין לא הושגו פשרות במו"מ המתקיים בין רוסיה לאוקראינה, ארה"ב קיבלה במידה רבה לא מעט מהדרישות והטיעונים של רוסיה – וזאת לאחר כ-4 שנים של מלחמה עקובה מדם.

על פי פרסומים שונים, וביניהם [תוכנית השלום המורכבת מ-28 הנקודות](#), ניכר כי ארה"ב קיבלה במידה רבה את דרישותיה של רוסיה לשמור על השליטה בחצי האי קרים ובאזורים שכבשה במזרח אירופה, זאת לצד התחייבות לכך שאוקראינה לא תצטרף לנאט"ו. במקום זאת התחייבה ארה"ב לערבויות ביטחוניות מסוימות כלפי אוקראינה, אשר גם אותן רוסיה איננה מקבלת.

אי-התפשרותה של רוסיה בעת הנוכחית נוגעת במידה רבה גם למעמדה הגלובלי. בשנת 2025 ובשנת 2026, כאשר היא מקיימת את המו"מ מול אוקראינה, מעמדה הגלובלי הולך ונשחק – היא איבדה אחיזה והשפעה משמעותית בסוריה, תפקידה ההיסטורי כמתווכת בין ארמניה ואזרבייג'ן נחטף בידי האמריקאים והתורכים, בעלת בריתה העיקרית והחשובה במזרח התיכון – איראן – נמצאת על סיפה של הפיכה שלטונית וערעור יציבות, ומעמדה נחלש משמעותית לאחר מלחמת 12 הימים של ישראל מול איראן. כל אלה אינם מאפשרים לרוסיה להתפשר על האופן שבו תצטייר כמנצחת במלחמה מול אוקראינה. יש לכך השלכות משמעותיות על מעמדה הגלובלי, אך גם על יציבותה הפנימית.

במקביל, אי-התפשרותה של רוסיה מגיעה גם על רקע התנהגותה של ארה"ב בזירות שונות וזניחתה את כללי המשחק הבינלאומיים שהיו נהוגים עד כה. אירועים מספר יכולים להצביע על כך, ביניהם הפעולה הצבאית להפלת השלטון בוונצואלה, האיומים באשר להשתלטות אפשרית על גרינלנד וכן הקמת קואליציית השלום במזרח התיכון, אשר מהווה מתחרה משמעותית למוסדות הבינלאומיים כמו מועצת הביטחון של האו"ם.

חמישית, הבריתות עם סין, איראן והודו מתחזקות ובמקביל גם מדינות אירופה מפנות עיניהן למזרח, אל אסיה. ככל שאירופה ביקשה להתנתק מהישענותה האנרגטית על רוסיה, וזאת אף על פי שמדינות שונות המשיכו ועדיין ממשיכות לרכוש גז ונפט מרוסיה דרך מדינות צד שלישי, מגמה

זו דחקה את רוסיה לידיה של בעלת ברית חשובה, אך גם כזו שמתחרה בה במידה רבה על ההשפעה במרכז אסיה ועל מעמדה כמעצמה גלובלית – סין. שיתופי הפעולה בהיבטים אנרגטיים, כלכליים וצבאיים בין רוסיה לסין, אשר היו קיימים לפני כן – התגברו במידה ניכרת ובכך התחזקה עוד יותר גם השפעתה של סין במדינות מרכז אסיה, ובאסיה בכלל.

במקביל, מאז שטרומפ חזר לשלטון האיצה אירופה את מאמציה לגיוון כלכלי, עם דגש מיוחד על האזור האינדו-פסיפי. בולטות במיוחד יוזמות סחר חדשות עם אוסטרליה, הודו ואינדונזיה. אירופה גם מחיה שותפויות ביטחוניות עם שותפים אסייתיים מרכזיים. לדוגמה, היא הסכימה לקדם שיתוף פעולה תעשייתי-ביטחוני חדש עם ניו דלהי שנועד להפחית את תלותה של הודו בנשק רוסי. אתגר דומה ניצב בפני אסיה: סין היא נוכחות דומיננטית יותר באסיה מכפי שרוסיה היא באירופה. רוב מדינות אסיה מעוניינות מאוד בקשרים יציבים עם בייגינג בשל משקלה הכלכלי, גם כשהן מקוות שמחויבותה הביטחונית של וושינגטון לאסיה תישאר מוצקה. השינוי באסטרטגיה שמוביל ממשל טראמפ והאפשרות לשיפור היחסים של ארה"ב עם רוסיה וסין יכולים להגביר את התמריץ לשיתוף פעולה עמוק יותר בין אירופה לאסיה, ובכלל זה – אף סין.

מהפכת הכטב"מים והמלחמה הטכנולוגית

שישית, מאז שהחלה המלחמה בין רוסיה לאוקראינה השתנה שדה הקרב החדש לחלוטין. יש לכך היבטים וזוויות ראייה רבות, אך בלט במיוחד השימוש הגובר בכטב"מים. במהלך המלחמה ראינו עדות לשימוש הגובר בשני הצדדים – הן האוקראיני והן הרוסי. הרוסים הגבירו את השימוש בדגמים של הכטב"מים האיראניים "שאהד", אשר הינם תוצר של הברית האסטרטגית בין רוסיה לאיראן. מנגד, אוקראינה גם היא הגבירה את השימוש בכטב"מים אשר החלה לייצר בעצמה, ובזכות כך גם הגבירה את התקיפות בעומק רוסיה ועל תשתיות קריטיות ומפעלים חשובים לכלכלה הרוסית. במסגרת זו, מבצע "כורי העכביש" האוקראיני ביוני 2025, אשר הביא לפגיעה משמעותית ביותר מ-40 כלי טיס ומפציצים חשובים של הרוסים, היווה את השיא לכך.

הרוסים מנגד הרחיבו את השימוש בכטב"מים מונחי סיב-אופטי העמידים יותר בפני לוחמה אלקטרונית, דבר שתורם לרוסיה ביכולתה לשפר את קצב ההתקדמות בשנת 2025, אם כי התקדמות זו נותרה איטית, לא רציפה והסתכמה בכיבוש פחות מ-1% משטח אוקראינה. עוצמת האש האסטרטגית עלתה במידה ניכרת: רוסיה שיגרה ב-2025 יותר מ-54 אלף כטב"מים ארוכי-טווח ויותר מ-1,900 טילים, וחבילות התקיפה גדלו בהיקפן ובתדירותן, תוך שימת דגש גובר על פגיעה ברשת האנרגיה ובתשתיות רכבת כדי לשחוק את הלוגיסטיקה והעמידות האוקראינית.

איום הכטב"מים גם יצא אל מחוץ לגבולות רוסיה-אוקראינה, ובמהלך שנת 2025 נרשמו כמה חדירות כטב"מים למרחבים האוויריים של המדינות הבלטיות וכן של מדינות החברות בנאט"ו. מעבר לכך, הופעתם של הכטב"מים גברה גם במזרח התיכון במהלך המלחמה של ישראל מול חיזבאללה ואיראן, והחשש הוא שהשימוש בהם מצד חיזבאללה יגבר עוד יותר בעתיד.

שביעית, לראשונה במהלך המלחמה בין רוסיה לאוקראינה נראו חיילים מצפון קוריאה הנלחמים בצד הרוסי מול אוקראינה. הגם שהשפעתם אולי זניחה ומשרתת את רוסיה בעיקר מבחינה כמותית, עדיין ההשלכות על הזירה הגלובלית הן משמעותיות, בשל העובדה כי מדובר לראשונה במעורבות חיילים צפון-קוריאנים בשדה הקרב המודרני.

לסיכום, אירופה והעולם מתקרבים לתקופה קריטית. לאחר ארבע שנות מלחמה עקובות מדם, כאשר ההערכות הן כי אנו עומדים על קרוב ל-2 מיליון קורבנות בשני הצדדים (כאשר רק ברוסיה ההערכות הן של אבדות בסך 1.2 מיליון איש), עתידן של אוקראינה ואירופה תלוי במידה רבה בתוצאות המשא ומתן שמנהל ממשל טראמפ מול הקרמלין. לאירופאים השפעה מזערית. שני התרחישים האפשריים הם הסכמות בין רוסיה לארה"ב שיביאו לסיום המלחמה, או לחילופין לקריסה מוחלטת שעלולה להגביר עוד יותר את האגרסיביות מצד רוסיה.

עבור הקרמלין, הסכם שלום שיביא לחידוש פרויקטים אנרגטיים משותפים עם ארה"ב והקלה בסנקציות יכול להיות חבל הצלה חשוב – כאמור, כלכלתה של רוסיה נשענת לחלוטין על ייצור צבאי וביטחוני ובמקביל גם על מקורות האנרגיה. הקרמלין מבין שהזמן הכלכלי פועל לרעתו. 2026 עלולה להיות השנה האחרונה שבה רוסיה יכולה למכור גז טבעי נוזלי וגז בצינורות ללקוחותיה האירופאים שנותרו. היקף המכירות ב-2025 עמד על כ-22 מיליארד אירו ומימן חלק ניכר מהוצאותיה הצבאיות. המצב יהפוך מורכב עוד יותר ב-2027, כאשר ייכנס לתוקף האיסור המלא של האיחוד האירופי על ייבוא LNG וגז רוסי בצינורות. גם האיסור האמריקני על ייבוא אורניום רוסי ייכנס לתוקף מאוחר יותר באותה שנה ויפחית עוד את ההכנסות של רוסיה מיצוא. כל זאת כאשר ארה"ב ומדינות המערב מסיבות מכה קשה ל"צי הצללים" של רוסיה המורכב ממכליות נפט, וכאשר מחירי הנפט נתונים להשפעה גם מההתפתחויות שבין ארה"ב לאיראן.

המזרח התיכון

במלאת ארבע שנים למלחמה, אי אפשר להתעלם ממעורבותה של רוסיה במזרח התיכון. קשריה ההדוקים של מוסקבה עם מנהיגי החמאס, עם הרשות הפלסטינית ועם החיזבאללה רמזו על אפשרות למעורבות, בין אם מודיעינית ובין אם מדינית, בניסיון לתדלק ולייצר קונפליקט משמעותי במזרח התיכון. היחסים ההדוקים בין חיזבאללה, רוסיה ואיראן הציבו אתגרים לא פשוטים לישראל. למרות אלמנט ההפתעה המודיעינית, ישראל הצליחה להגן על גבולותיה וליצור מציאות אזורית חדשה. עם זאת, על רקע כללי המשחק המשתנים על ישראל לשאוף להגברת השפעתה באזור ולפעול כמעצמה אזורית.

במהלך השנים האחרונות השפיעו התהליכים הגאופוליטיים במזרח התיכון רבות על מעמדה של רוסיה באזור, תרמו להגברת מאמצי ההתקדמות באוקראינה, אך במקביל השקעתה המסיבית של רוסיה במשאבים לטובת המשך הלחימה באוקראינה הורידה את קרנה בזירות אחרות. רוסיה איבדה, כאמור, אחיזה בכמה מוקדים אסטרטגיים, לרבות אי-נוכחותה בתפקיד התיווך בין אזרבייג'ן לארמניה – זירה אשר מעורבותן של ארה"ב ותורכיה גברה בה במידה רבה – וכן השינויים במשטר הסורי והמאבק של רוסיה להשאיר בסוריה נוכחות. מגמות אלה החלישו במידה רבה את מעמדה של רוסיה כמעצמה בעולם ואפשרו למדינות כמו ארה"ב ותורכיה להגביר נוכחות בזירה.

מהאירועים הבולטים בשנה האחרונה ניתן למנות את מלחמת 12 הימים בין ישראל לאיראן. למרות הברית האסטרטגית וההשקעות הרבות של רוסיה בתחום הצבאי, ואף בחלקים הקשורים לתחום הגרעין של איראן לאורך השנים, רוסיה נמנעה מלספק לאיראן סיוע צבאי בעת המתקפה הישראלית (ולאחריה גם מול ארה"ב). מוסקבה אומנם גינתה את המתקפה הישראלית, אך שאפה לחזק את עצמה כמתווכת ושותפה לגיטימית ולכן שמרה על ערוצי תקשורת גם עם ישראל וגם עם ארה"ב.

במהלך המתקפה ציין נשיא רוסיה כי "כמעט שני מיליון דוברי רוסית חיים בישראל", אמירה שסימנה את חשיבות היחסים עם ישראל בעיני מוסקבה, ואף העניקה לישראל אינדיקציה לגבי הערך שרוסיה מייחסת לשמירה על קשרים ואינטרסים עם ישראל.

מה ניתן ללמוד מהעמדה הזו של רוסיה? ראשית, למרות הברית האסטרטגית והשקעותיה הרבות של מוסקבה באיראן לאורך השנים, נראה שרוסיה התנגדה לכך שאיראן תהפוך למעצמה גרעינית בעלת יכולת תקיפה צבאית גרעינית. על כן שאפה רוסיה להיות חלק מן המנגנונים המפקחים והמנהלים את המשא ומתן עם טהרן; אף הוצעה עמדה שלפיה רוסיה תהיה הגורם שאחראי להוציא את החומר המועשר מאיראן. כמו כן, ההסכם האסטרטגי בין איראן לרוסיה הדגיש אי-מעורבות צבאית הדדית במקרה של מתקפה, כלומר לא נוצרה מחויבות של שתי המדינות להתערבות של זו בעד זו במלחמות זרות. איראן אינה שואפת, למשל, לשגר כוח קרקעי להילחם ברוסיה כפי שעשתה צפון-קוריאה; ורוסיה מצידה נמנעת מלחץ לעימות חזיתי מול ישראל וארה"ב. גישה זו אפשרה למוסקבה לשמר את מעמדה כשחקן לגיטימי באזור, ולשמור על ערוצי דיאלוג עם ארה"ב וישראל גם לאחר המתקפות.

במחצית השנייה של 2025 נראה כי למרות חוסר הסיוע הצבאי הרוסי חידשו שתי המדינות – רוסיה ואיראן – את הברית ביניהן, בין השאר מסיבות של תלות כלכלית הדדית על רקע הסנקציות הקשות שהוטלו על שתיהן; וכן מסיבות צבאיות ואסטרטגיות שלהן יתרונות מסוימים. פורסמו ביקורים ופגישות בין משלחות רוסיות ואיראניות שעסקו בנושאי גרעין צבאי, ונידונו גם דיווחים על אפשרות שאכן רוסיה תספק לאיראן מטוסי Su-30 ו-Su-35.

עם זאת, נוכח דיווחים שאיראן חידשה העשרת אורניום ושלא ויתרה על שאיפתה הגרעינית, נאלצה ישראל לחפש מנופי לחץ נוספים כלפי טהרן. במקביל לניסיונות לגייס את ארה"ב להגברת הלחץ על איראן, התקיימו גם שיחות בין ישראל לרוסיה שבהן העבירה ישראל מסרים לטהרן. רוסיה ממשיכה לשמש כמתווך שמנסה למצוא פתרונות באמצעות משא ומתן ולמנוע הסלמה, תפקיד אשר חשוב לה ומאפשר לה לשמר השפעה ומעמד באזור.

בהקשר הסורי, רוסיה נאבקה רבות במהלך 2025 כדי לשמר את נוכחותה בסוריה לאחר נפילת משטרו של בשאר אל-אסד ולחדש את היחסים הדיפלומטיים עם משטר א-שרע. עבור רוסיה הייתה סוריה אזור השפעה חשוב במזרח התיכון אשר אפשר לה להעמיד ברית נגדית להסכמי אברהם ובריתות שנכרתו עם ארה"ב באזור. כמו כן, הבסיסים הצבאיים בחמיימים וטרטוס אפשרו לרוסיה גישה לים התיכון – אזור הנחשב ל"בטן הרכה" של נאט"ו, וכן לקווקז, ולייצר איזון כוחות אל מול תורכיה. בכלל זה, גם חשוב להזכיר את התיאום הביטחוני בין ישראל לרוסיה בדרום סוריה אשר שימש את ישראל למניעת השפעה איראנית באזור. דברים אלו השתנו לחלוטין מאז נפילת משטרו של אסד.

סוריה ואיראן: גבולות המחויבות הרוסית

עם זאת, בחודשים האחרונים הצליחה רוסיה לשמור על נוכחותה בסוריה, לרבות שני בסיסי האסטרטגיים בטרטוס וחמיימים. עבור משטרו של א-שרע נוצרו הזדמנויות רבות לקרבה מחודשת עם מוסקבה: ראשית, מהלך כזה עשוי לצמצם במידה מסוימת את השפעתה הגוברת של תורכיה בסוריה וליצור מרווח תמרון עבור המשטר בין תורכיה, רוסיה וארה"ב; שנית, רוסיה הציעה סיוע

הומניטרי וכלכלי נרחב לסוריה – לרבות חידוש אספקת נפט וגז, סיוע בחיטה ובתרופות ועוד. בנוסף, א-שרע קיווה כי בשל יחסי מוסקבה עם ישראל והתיאום הביטחוני שהיה בעבר, רוסיה עשויה לסייע בריסון פעילות ישראל בדרום סוריה בכל הנוגע לעימותים עם הדרוזים. רוסיה הדגישה כי כל פריסה צבאית בדרום או פעולה ביטחונית תידרש להיות מתואמת עם ישראל.

אירועים אלה והשינויים הגאופוליטיים התכופים מחייבים את ישראל להיערך בצורה מיטבית כדי לשמור על האינטרסים שלה. במציאות משתנה ישראל עדיין ניצבת בפני איומים מהותיים בזירה: התחזקות נוכחותה של תורכיה בסוריה ובעזה; המשך שאיפתה של איראן לקדם את תוכניתה הגרעינית; האיום המתמשך מצד חיזבאללה בתחום הטילי וכעת גם בתחום הכטב"מים; והשינויים שגרמו להתרחקותה של ערב הסעודית מהצטרפות להסכמי אברהם. כל אלה מחייבים את ישראל לתמרן בין המדינות השונות, כולל ארה"ב ורוסיה, ולהמשיך להפעיל את כל הצירים הדיפלומטיים האפשריים כדי לשמור על ביטחונה ואינטרסיה באזור.

חידוש הברית והידוק היחסים בין רוסיה לאיראן, וכן הקרבה המחודשת בין רוסיה לסוריה, מחייבים את ישראל לנווט בזהירות ולהמשיך לפתח ערוצים של דיאלוג עם מוסקבה. ראוי להזכיר שעד כה נמנעה ישראל ממתן סיוע צבאי משמעותי לאוקראינה. למרות תכולתם של האוקראינים, ישראל הצליחה לשמר יחסים טובים עם שתי המדינות ולנצל זאת לטובתה: יחסיה עם אוקראינה אפשרו לה ללמוד על פעולות הכטב"מים שמקורן באיראן. עם זאת, ישראל אינה יכולה להסתמך באופן מוחלט על קשריה עם רוסיה, לדוגמה בכל הנוגע לרמת הגולן. רוסיה, הנלחמת על מעמדה בסוריה ועל דריסת רגל באזור, עלולה לפעול בהתאם לאינטרסים שלה ולנטוש חלק משאיפותיה של ישראל לשמור על גבולה וביטחונה. בהקשר זה על ישראל לשאוף לשמור על נוכחותה ובסיסיה בגולן הסורי, בפרט לנוכח מציאות מזרח-תיכונית שמשתנה במהירות.

לאחרונה, כאמור, הפכה רוסיה לשחקן משמעותי בתיווך בין ישראל לאיראן, מה שמספק לה נקודת השפעה חשובה באזור ואף אפשרות לשיקום מעמדה. עבור ישראל הנכונות הרוסית לשמש מתווכת היא מנוף שיוכל לשמש ללחץ על איראן בנושא הגרעין והטילים הבליסטיים המסכנים את ביטחונה. יתרה מזאת, איום תקיפה אמריקאית-ישראלית אפשרית על איראן יכול לשמש כלי לחץ נוסף כלפי מוסקבה כדי להביא את טהרן לשולחן הדיונים ולהשיג פשרות ככל האפשר. רוסיה מעדיפה איראן שאינה חזקה מדי אך גם אינה חלשה מדי, והיא אינה מעוניינת בהחלפת המשטר האיראני ובהשלכות האפשריות של מהלך כזה.

סיכום

ישראל נדרשת להכיר בכך שהכללים בזירה הבינלאומית משתנים ולהתאים את עצמה לעידן החדש. כמעצמה טכנולוגית, צבאית ודיפלומטית באזור, עליה לפעול באופן שיגן על אינטרסיה. צעדים אלה מחייבים קבלת החלטות מדיניות ארוכות טווח והתנהגות של מעצמה אזורית: ראשית, ההתמודדות עם איראן והסרת האיום הגרעיני והטילים הבליסטיים; שנית, ההתמודדות עם ניסיונות ההתחמשות של חיזבאללה והאיום המתהווה הן בטווחים ארוכים והן בשימוש גובר בכטב"מים; וכן היערכות לעליית קרנה של תורכיה באזור ותמיכה בקבוצות מקומיות בעלות חשיבות אסטרטגית (למשל חיזוק הדרוזים ברמת הגולן ותמיכה בכורדים), ותגובה לאפשרות שחמאס או הרשות הפלסטינית ישיבו שליטה בעזה ללא פירוז ממשי. ישראל צריכה לשאוף לשמר

את יתרונה בעזה ולשמור על שליטתה והאינטרסים שלה, ליצור בריתות והשפעה באזורים שונים וזאת במיוחד לנוכח הידוק היחסים בין ממשל טראמפ לתורכיה ולמדינות המפרץ והמהלכים של יצירת "קואליציית שלום" שמשנות את מפת הכוחות באזור.